

In de protestantse Bethel-kapel in Den Haag werd in 2018 en 2019 een Armeens gezin opgevangen. Er was een doorlopende kerkdienst gaande. In Kampen wordt momenteel ook een non-stop kerkdienst gehouden, voor het Oezbeekse gezin Babayants. **beeld: ANP**

Kerkasiel alleen bij 'zware misstand'

ACHTERGROND Dag en nacht gaat de kerkdienst door in de Open Hof in Kampen. Want zolang er een kerkdienst is, mag de overheid niet binnenvallen om het Oezbeekse gezin Babayants uit te zetten. Maar kan dat eigenlijk wel, een kerkdienst gebruiken om overheidsingrijpen te voorkomen? 'We willen geen keuze maken tussen gehoorzaam zijn aan de overheid en het welzijn van kinderen.'

Maaike Legemaat
Kampen

■ 'Kerkasiel is in Nederland niet in de wet vastgelegd', zegt advocaat en kerkrechtdeskundige Teunis van Kooten. Hij heeft zijn vraagtekens bij de manier waarop kerken kerkasiel in de praktijk brengen. 'Ze maken gebruik van de wetgeving die bepaalt dat de overheid niet tijdens een kerkdienst een kerk mag betreden. Maar die is niet voor kerkasiel bedoeld.'
In de Open Hof in Kampen wordt sinds donderdagmiddag de Oezbeekse familie Babayants opgevangen, die met uitzetting wordt bedreigd. De kerk verleent kerkasiel door niet te stoppen met de kerkdienst, waardoor de familie permanent beschermd is.
Daarmee wordt de wetgeving gebruikt voor een ander doel, zegt Van Kooten. 'Het doel is oorspronkelijk dat je in de kerkdienst een boodschap kan durven brengen, ook al gaat die in tegen het beleid van de overheid, zoals in de Tweede Wereldoorlog. Zo luistert de overheid niet mee en kunnen kerken in alle vrijheid het evangelie verkondigen.'
Van Kooten vindt daarom dat het middel 'met grote terughoudendheid' moet worden toegepast.

'Kerken hebben een recht, maar de keerzijde van een recht is de verantwoordelijkheid om zorgvuldig met dat recht om te gaan. Dat betekent: er moet echt sprake zijn van een zware misstand, iets wat rechtstreeks indruist tegen Gods woord.' Bovendien is er een risico, zegt hij: 'Er kan een omslagpunt komen waarop de overheid zegt: is dit wel een kerkdienst, of doe je dit alleen om een gezin te beschermen tegen overheidsingrijpen? Of politieke partijen kunnen zeggen: als kerken op deze manier met het recht omgaan, gaan we dat recht verder beperken.' De afweging of de kerk asiel moet verlenen, is daarom volgens Van Kooten heel zwaar.

Criteria voor kerkasiel

Kerken moeten er inderdaad voorzichtig mee zijn, zegt dominee Derk Stegeman. Hij is directeur van STEK, een diaconale organisatie, en was in 2018 en 2019 betrokken bij het kerkasiel voor een Armeens gezin in Den Haag. 'Maar ik denk dat we kunnen zeggen dat dat ook gebeurt. Het laatste kerkasiel is voor zover mij bekend zes jaar geleden, in de tussentijd zijn er genoeg aanleidingen geweest.'
De Raad van Kerken heeft een aantal criteria geformuleerd wanneer een kerkasiel kan worden ingezet. 'In dit geval is de schade voor kinderen bijvoorbeeld heel groot als ze uitgezet worden. Dat is een belangrijke afweging.' Tegelijkertijd vindt hij het wel belangrijk dat het een tijdelijk instrument is. 'Je zet het in om een dreiging tijdelijk op te schorten.'
Volgens Stegeman heeft het kerkasiel oude papieren. 'Deze wet is een overblijfsel van oud oerbesef in onze samenleving, namelijk: het is goed dat er heilige plekken zijn waar menselijke machtsstructuren opgeschort worden. In de middeleeuwen waren mensen veilig als ze de grenspalen van een klooster waren gepasseerd, dan waren ze voor een tijdje buiten het bereik van het gezag.'
'Sinds de jaren zeventig en tachtig hebben kerken het kerkasiel zo'n tachtig keer toegepast', volgens Stegeman. Toen zijn kerk in Den Haag een Armeens gezin opving, was het de eerste keer dat er een doorlopende viering werd gehouden, 24 uur per dag en zeven dagen per week.

■

'Als er iemand overlijdt, houden we een dienst. Als er iemand trouwt, houden we een dienst. En als er iemand in nood is, houden we ook een dienst.'

Maar juridisch was de situatie in de jaren daarvoor niet veel anders, zegt hij. Ook dan moest er een kerkdienst gaande zijn om de overheid buiten de deur te houden. Kerken hadden daarom een viering klaarliggen voor het geval de politie op de stoep stond. 'Als de politie zou aanbellen, begon je met de kerkdienst. Er waren altijd mensen in de kerk die dat meteen konden doen.'
Maar de tijden zijn veranderd. In Den Haag koos men voor het eerst voor een continue viering, zodat er sowieso doorlopend bescherming was. 'De situatie is grimmiger geworden, de weerstand tegen vreemdelingen is groter', zegt Stegeman. 'En de familie was toen bang dat het anders niet zou werken.'
Dat was geen makkelijke keuze. Het vraagt veel menskracht om een viering permanent gaande te houden. 'Het voelde als een loden beslissing', zegt Stegeman. 'Hoe gaan we dit ooit volhouden?' Maar de ervaring was anders: 'Het was geen last, maar het voelde juist als een dragende kracht.'
Meer dan duizend voorgangers droegen bij aan de viering.
Er waren toen ook predikanten die niet mee wilden doen. De liturgie moet primair tot eer van God zijn, zeiden zij, niet voor een ander doel. 'Dat argument heb ik nooit begrepen', zegt Stegeman. 'Ik ervaarde deze viering juist als liturgie in eigenlijke zin. We bidden en zingen vanuit de nood, en we vragen om Gods hulp. Dat is waar het in het geloof om draait.'

Dilemma

'We zien ons voor een dilemma geplaatst', zegt dominee Kasper Jager van de Open Hof. 'We willen geen keuze maken tussen gehoorzaam aan de overheid zijn en het welzijn van kinderen.' De kerk respecteert de regelgeving en de rechterlijke uitspraken, schrijven ze in een persbericht, maar kan niet accepteren dat kinderen daarvan het slachtoffer worden. Daarom kiezen ze voor kerkasiel. Maar omdat het nog steeds een dilemma is, hoopt de kerk snel in gesprek te kunnen met verantwoordelijke politici.
De kerkdienst wordt niet zomaar gebruikt als een instrument, zegt dominee Jager. 'Voor ons hoort het bij de kern van ons kerk-zijn om een kerkdienst te houden. Als er iemand overlijdt, houden we een dienst. Als er iemand trouwt, houden we een dienst. En als er iemand in nood is, houden we ook een dienst. Dat hoort er voor ons helemaal bij.'